

# СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПІДРУЧНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

*Людмила Шелестова,*

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,  
провідний науковий співробітник відділу дидактики  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна,  
e-mail: Shelestova.luda@gmail.com,  
ORCID ID: 0000-0002-6057-807X

У статті розглянуто проблему розвитку творчих здібностей старшокласників засобами підручника. Зосереджено увагу на реалізації розвивальної функції підручника. З'ясовано вимоги до навчального тексту підручника, які забезпечать можливість творчого розвитку учнів. Встановлено необхідність систематичного виконання дітьми творчих завдань з метою ефективного розвитку у них творчих здібностей. Проаналізовано можливості навчальних текстів та навчальних завдань підручника з української літератури для учнів 10 класу в розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання.

**Ключові слова:** підручник; функції підручника; творчі здібності; старшокласники; профільне навчання.

**Постановка проблеми.** Метою загальної середньої освіти відповідно до Закону України «Про освіту» є всебічний розвиток особистості, формування у неї ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися іноземними мовами; компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій; математична та екологічна компетентність, інформаційно-комунікативна тощо. Важлива роль у вище названому документі відводиться творчому розвитку особистості, тому спільними для всіх ключових компетентностей визнаються такі творчі властивості як уміння висловлювати власну думку, критичне і системне мислення, здатність розв'язувати проблеми та логічно обґрунтовувати власну

позицію. Тобто на нормативному рівні держава визнає необхідність в таких особистостях, які мають не лише міцні знання, а й здатні самостійно, нестандартно, творчо розв'язувати проблеми, виходити за межі нормативної діяльності, здійснювати інноваційні процеси. З огляду на це, пріоритетом сучасної освіти є розвиток і саморозвиток особистості, зокрема розвиток її творчого потенціалу.

Ефективність розвитку творчих здібностей особистості залежить від ряду чинників: індивідуальних особливостей дитини, її індивідуальної активності, впливу зовнішнього середовища (виховання в сім'ї, навчання в освітній установі, спілкування з референтними групами тощо). Одним із найбільш вагомих зовнішніх чинників впливу на розвиток особистості є освіта, зокрема і профільна, яка передбачає поглиблене вивчення окремих предметів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Підручник – найбільш стійкий за своїми функціями елемент освітнього процесу, фундаментальне втілення педагогічних зусиль суспільства, в якому відображено суспільний досвід, необхідний для засвоєння прийдешнім поколінням. Будучи складником системи засобів навчання, підручник відіграє в ній особливу роль: він більш повно й послідовно, порівняно з іншими засобами, реалізує освітні завдання. Тому проблеми підручників завжди знаходяться в центрі уваги спеціалістів. Різні аспекти, що пов'язані з удосконаленням шкільних підручників, відображені у численних дослідженнях. Дидактичні аспекти підручникотворення розкрито у працях В. Беспалька, Д. Зуєва, В. Краєвського, І. Лернера, О. Пометун, О. Савченко, Н. Тализіної, О. Топузова, П. Шахмаєва та ін. Розробці концепції електронного підручника присвячені роботи С. Волкова, Ю. Іванова, Т. Романченко та ін. Дослідженню реалізації різних функцій підручника, зокрема його розвивальної функції, присвячені роботи Я. Даніельян, О. Селівестрової, М. Скаткіна, І. Товпинець, М. Холодної та ін. Питання реалізації розвивальної функції підручника в профільній школі у педагогічній науці досліджено недостатньо.

**Формулювання цілей статті.** Метою є з'ясування реалізації розвивальної функції підручників у профільній школі, зокрема з'ясування їхніх можливостей у розвитку творчих здібностей старшокласників.

#### **Виклад основного матеріалу.**

Підручник як навчальна книга є поліфункціональним, у навчальному процесі він виконує ряд функцій: інформаційну, трансформаційну, систематизуючу, закріплення й контролю, самоосвіти, інтеграції, координації, розвитку й виховання. Функції підручника реалізуються через усі його структурні компоненти.

Оскільки одним із завдань освіти, що зафіксоване у Законі України «Про освіту», є розвиток творчих здібностей учнів, це висуває нові вимоги до реалізації розвивальної функції підручника. Очевидно, що відображення завдання розвитку творчого потенціалу особистості в нормативних документах різного рівня (Законах, концепціях, освітніх стандартах та програмах) недостатньо.

Щоб мета не була декларативною, важливо, щоб усі структурні елементи підручника як основного засобу навчання були спрямовані на її реалізацію.

Навчальний текст - один із провідних структурних елементів підручника. Він є носієм основної інформації, визначає сутність та обсяг змісту освіти, забезпечує його послідовний та максимально повний виклад. Ще одним важливим структурним елементом підручника є апарат організації засвоєння змісту: питання й завдання, пам'ятки, інструктивні матеріали, таблиці тощо. Саме цей структурний елемент покликаний стимулювати й спрямовувати пізнавальну діяльність учнів, сприяти отриманню ними різноманітного досвіду, зокрема й досвіду творчої діяльності. Провідну роль в апараті засвоєння змісту посідають питання й завдання.

З'ясуємо, якими мають бути ці найбільш вагомні структурні елементи підручника, аби вони могли забезпечити розвиток творчих здібностей учнів.

Існують різні точки зору стосовно того, якими мають бути навчальні тексти у сучасних підручниках. І. Осмолівська [1] стверджує: щоб текст успішно сприймався сучасними дітьми (у яких переважає «кліпове мислення», їм важко сприймати великі обсяги інформації, в якій матеріал викладено шляхом поступових логічних переходів від простого до складного, від близького до далекого) він повинен бути коротким, водночас містким; давати повний і точний опис явища, предмета, події. Дослідниця пояснює цю ситуацію зміною психології сприйняття, обробки й використання інформації сучасними дітьми; появою електронних (цифрових) інформаційних ресурсів та часткове використання сучасного інформаційного простору для процесу навчання; проблемами з мотивацією навчання, коли старі стимули не є ефективними; з необхідністю посилення дієвості знань, тобто формування компетентностей, здатності застосовувати набуті знання для вирішення найрізноманітніших проблем.

Водночас, М. Холодна та Е. Гельфман застерігають від надмірного спрощення змісту освіти, спроб відмовитися від «зайвих» знань, уникнути «перенавантаження» учнів за рахунок відмови від теоретичних знань на користь практико-орієнтованих. Вони зауважують, що річ не в самих знаннях як таких, а в тих психічних механізмах, які «залишаються» в учня навіть після того, як засвоєні, проаналізовані і критично осмислені предметні знання забудуться. Головне – не те, скільки знань і які саме знання включені в навчальний процес, а те, як організовані навчальні знання і якою мірою вони є засобом розвитку й виховання учнів [2].

Навчальний текст виступає одиницею змісту, він організовує взаємодію учня з предметним змістом навчального курсу. Не будь-які навчальні тексти здатні виконувати розвивальну функцію, а лише спеціально сконструйовані навчальні тексти, які можуть виступати в якості засобу управління творчим

розвитком учнів (М. Холодна та Е. Гельфман). Для реалізації цієї мети, тексти повинні відповідати таким вимогам:

- Враховувати психологічні закономірності процесу утворення понять (залучення різних способів презентації поняття, формування його когнітивної схеми, виділення суттєвих ознак, встановлення внутрішньо-предметних і міжпредметних зв'язків між поняттями).
- Розвивати здатність міркувати, обґрунтовувати, доводити. Для реалізації цієї вимоги у підручнику має бути «проблемно-міркувальний» тип викладу навчального матеріалу, для якого характерні такі особливості: наявність у тексті проблемної ситуації з виділенням тієї суперечності, яка не може бути вирішена на основі раніше отриманих знань; використання проблемних запитань, які розгортають проблемну ситуацію в різних, часто неочікуваних для учня контекстах і концентрують його увагу на ключовій деталі проблемної ситуації; демонстрація учням зразка міркувань під час вирішення проблеми; наявність особливих зворотів мовлення, які стимулюють процес мислення («Спостерігаючи, не можна не помітити...», «Порівнюючи ці дві точки зору...», «Уявімо собі, що буде, якщо...», «Спробуємо розібратися...», «Обґрунтуйте запропоноване рішення» тощо).
- Орієнтувати на формування інтелектуальних умінь, пов'язаних із саморегуляцією навчально-пізнавальної діяльності (уміння планувати власну діяльність, оцінювати й контролювати свої дії, передбачати результат, який шукається тощо).
- Створювати умови для внутрішньої мотивації навчально-пізнавальної діяльності, а саме: засобами навчального тексту учні залучаються до обговорення необхідності перейти до вивчення нового матеріалу саме в цей момент; які ситуації обумовили появу нового поняття; яких знань не вистачає для вирішення проблемної ситуації тощо.
- Розвивати творчі здібності, ініціюючи процес народження смислів. Текст має містити неочікувані поєднання різних трактувань, передбачати можливість стрибкоподібного переходу до текстів різного типу – від предметного до психологічного, від сюжетного – до доведення і обґрунтування тощо [2].

Зауважимо, що під творчими здібностями ми розуміємо такі загальні здібності людини, які забезпечують успішність виконання творчої діяльності у будь-якій сфері [3]. Творчі здібності мають складну структуру. Науковці виділяють такі *компоненти творчих здібностей*:

- *мотиваційно-творча активність* (допитливість, творчий інтерес, почуття захопленості, емоційний сплеск, радість відкриття; прагнення до творчих досягнень; прагнення до лідерства; прагнення до отримання

- високої оцінки; почуття обов'язку, відповідальності; особиста значущість творчої діяльності; прагнення до самоосвіти, самовиховання);
- *інтелектуально-логічні здібності* (здібність аналізувати, порівнювати; здібність виділяти головне, відкидати другорядне; здібність описувати явища, процеси; здібність давати визначення; здібність пояснювати; здібність доводити, обґрунтовувати; здібність систематизувати та класифікувати);
  - *інтелектуально-евристичні здібності* (здібність генерувати ідеї, висувати гіпотези; здібність фантазувати; асоціативність мислення; здібність бачити суперечність; здібність переносити знання та вміння у нові ситуації; здібність відмовитись від нав'язливої ідеї, подолати інертність мислення; незалежність суджень; критичність мислення, здібність давати оцінні судження);
  - *самоорганізаційні здібності* (здібність бачити мету в побічній меті, планувати діяльність і раціонально використовувати час; здібність до самоконтролю; здібність до об'єктивного самооцінювання; старанність; здібність до рефлексії та корекції; здібність до вольових зусиль);
  - *комунікативні здібності* (здібність акумулювати та використовувати творчий досвід інших; здібність до співпраці; здібність організувати колективну навчально-творчу діяльність; здібність відстоювати свою думку та переконувати інших; здібність уникати конфліктів та успішно розв'язувати їх) [4].

Інтелектуально-евристичні здібності називають творчими, у вузькому значенні слова, креативними. Саме вияв цих властивостей характеризує діяльність як творчу.

Як уже зазначалося вище, для реалізації завдання розвитку творчих здібностей учнів необхідно, щоб для цього використовувались усі структурні елементи підручника. Проаналізуємо для прикладу навчальні тексти одного з підручників для учнів профільної школи – підручника з української літератури для 10 класу (профільний рівень) [5] – на предмет його відповідності вимогам щодо навчальних текстів з метою реалізації ними розвивальної функції.

Психологічні закономірності процесу утворення понять у аналізованому нами підручнику з української літератури враховані частково: у навчальному тексті виділяються суттєві ознаки літературознавчих понять, що вивчаються, залучаються різні способи презентації понять; навчальні тексти орієнтовані на встановлення внутрішньопредметних зв'язків та на встановлення міжпредметних зв'язків між поняттями, що є позитивними для розвитку творчих здібностей старшокласників. Проте у ньому переважає пояснювально-ілюстративний спосіб викладення навчального матеріалу, що не відповідає

вимогам до навчального тексту розвивати здатність учня міркувати, обґрунтовувати, доводити.

У підручнику відсутні елементи, які б були орієнтовані на формування в учнів інтелектуальних умінь, пов'язаних із саморегуляцією навчально-пізнавальної діяльності, таких як уміння планувати власну діяльність, оцінювати й контролювати свої дії тощо. Автори підручника намагаються створити умови для внутрішньої мотивації навчально-пізнавальної діяльності, якісно використовуючи додаткові засоби передачі інформації, зокрема репродукції картин та інформаційні вставки в основному тексті. Водночас, рішення про вивчення певного матеріалу приймається саме авторами підручника, учні не мають змоги усвідомити необхідність вивчення нового матеріалу саме в цей момент та браку знань для вирішення певної проблемної ситуації.

Навчальні тексти у підручнику з української літератури в цілому сприятливі для розвитку творчих здібностей: хоч вони завеликі за обсягом, вони добре структуровані, привабливі візуально, у них наявні різні трактування, що ініціює учнів до процесу народження нових смислів.

Завдання як структурний елемент підручника відіграє основну роль у отриманні учнями досвіду творчої діяльності. У педагогіці встановлено, що міра розвитку творчих здібностей учнів залежить саме від систематичного виконання ними творчих завдань, які стимулюють проявляти особистостям певних творчих властивостей і сприяють отриманню досвіду творчого вирішення різноманітних ситуацій [6].

Проаналізуємо обраний нами підручник з української літератури (10 клас, профільний рівень) [5] і здійснимо кількісно-якісний аналіз розміщених у ньому завдань. Відповідно до існуючої у дидактиці класифікації завдань за характером навчально-пізнавальної діяльності, усі завдання поділяють на три групи: репродуктивні, частково-пошукові та творчі. З огляду на це, усі завдання цього підручника нами було також поділено на три групи (див. таблицю).

Як видно з таблиці, з усього масиву завдань (684 одиниці) 38% посідають репродуктивні завдання, 58% – частково-пошукові та 4% –творчі. Позитивним є той факт, що більша половина завдань підручника має частково-пошуковий характер, що позитивно позначається на розвитку творчого потенціалу учнів. Водночас, на нашу думку, цей підручник містить невинувато багато завдань репродуктивного типу (38%). Частка творчих завдань невелика (всього 4%) і наявні вони не в кожній навчальній темі. Їх кількість в межах теми варіюється від 1 до 4.

Таблиця 1

Розподіл завдань за типами у підручнику з української літератури (10 кл., профільний рівень)

Назва розділу/підрозділу	Назва параграфа	Загальна к-ть	Репродуктивні завдання		Частково-пошукові завдання		Творчі завдання	
			Факт. к-ть	К-ть у %	Факт. к-ть	К-ть у %	Факт. к-ть	К-ть у %
Вступ		8	5	0,73	2	0,29	1	0,15
Особл. укр. літ. XIX ст.		17	5	0,73	8	1,17	4	0,58
	Іван Нечуй-Левицький	39	21	3,07	14	2,05	4	0,58
	Панас Мирний	47	11	1,61	33	4,82	3	0,44
Драматургія і театр др. пол. XIX ст.		22	15	2,19	6	0,88	1	0,15
	Іван Карпенко-Карий	38	18	2,63	20	2,92	0	0
	Борис Грінченко	34	18	2,63	15	2,19	1	0,15
Особл. укр. літ. кін. XIX-поч. XX ст.		14	10	1,46	4	0,58	0	0
Модернізм як літ. явище		18	8	1,17	9	1,32	1	0,15
	Іван Франко	142	57	8,33	81	11,8	4	0,58
Імпресіонізм в укр. літ.		8	1	0,15	6	0,88	1	0,15
	Михайло Коцюбинський	36	16	2,34	18	2,63	2	0,29
Експресіонізм в укр. літ.		10	5	0,73	5	0,73	0	0
	Василь Стефаник	19	7	1,02	12	1,75	0	0
Неоромантизм в укр. літ.		8	6	0,88	2	0,29	0	0
	Ольга Кобилянська	35	9	1,32	26	3,8	0	0
	Леся Українка	57	11	1,61	44	6,43	2	0,29

Символізм в укр. літ.		8	4	0,58	4	0,58	0	0
	Володимир Винниченко	26	7	1,02	18	2,63	1	0,15
	Павло Тичина	50	9	1,32	41	5,99	0	0
	Богдан Лепкий	21	4	0,58	17	2,49	0	0
	Ісмаїл Гаспринський	17	5	0,73	11	1,61	1	0,15
Узагальнення і систематизація		10	8	1,17	1	0,15	1	0,15
<b>Загалом</b>		<b>684</b>	<b>260</b>	<b>38</b>	<b>397</b>	<b>58</b>	<b>27</b>	<b>4</b>

Проаналізуємо також типові особливості завдань в обраному нами підручнику та з'ясуємо, якою мірою ці типи завдань впливають на розвиток творчих властивостей учнів.

Типовими репродуктивними завданнями є: відтворення хронології подій і переказ подій та явищ. Ця група завдань не сприяє розвитку творчих здібностей, вони спрямовані на відтворення учнями знань.

У ході аналізу ми також з'ясували, що автори підручника з літератури пропонують такі типові частково-пошукові завдання: завдання на розкриття зв'язку творчості письменника (конкретного твору) з епохою, в яку він жив; завдання на розкриття взаємозв'язку між особистістю письменника, його життям і творчістю; завдання на з'ясування творчої історії художнього твору; завдання на аналіз художнього твору (з'ясування ідейно-тематичної основи, особливостей образів, композиційно-сюжетної структури тощо); завдання на з'ясування ідейно-художніх особливостей та стилю письменника; завдання на визначення значення письменника для його часу та для сучасників.

Тобто, частково-пошукові завдання з літератури передбачають виконання учнями окремих етапів пошуку, прояв ними певної самостійності у засвоєнні знань (з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, аналіз і синтез, з'ясування закономірностей і тенденцій, з'ясування специфіки явища, з'ясування нових фактів, оцінних суджень, тощо). У процесі виконання завдань цього типу в учнів розвиваються окремі творчі здібності: частково – інтелектуально-евристичні (гіпотетичність мислення, здібність переносити знання й уміння в нову ситуацію, незалежність суджень, критичність мислення) та більшою мірою інтелектуально-логічні (здібність аналізувати, порівнювати; здібність виділяти головне, відкидати другорядне; здібність описувати явища, процеси тощо).

Типовими творчими завданнями в аналізованому нами підручнику з української літератури є такі: завдання на створення різножанрових текстів на ос-



нові змісту художнього твору (листів, есе, сценарію радіовистави); завдання на створення текстів з опорою на зміст літературознавчих матеріалів (доповідь-проект, реферат); завдання на створення усного або письмового повідомлення стосовно репродукції картини чи ілюстрацій до художнього тексту.

Як бачимо, творчі завдання передбачають організацію пошукової, творчої діяльності по вирішенню нових проблем (створення творчого продукту: власних суджень, оцінок, творів, описів, моделей тощо). Виконання завдань цього типу сприяє виявленню та розвитку всього компонентного складу творчих здібностей: здібності генерувати ідеї, висувати гіпотези; здібності фантазувати; асоціативності мислення; здібності бачити суперечність; здібності переносити знання та вміння у нові ситуації; здібності відмовитись від нав'язливої ідеї, подолати інертність мислення; незалежності суджень; критичності мислення, здібності давати оцінні судження.

**Висновки.** Одним із важливих завдань освіти, зафіксованих у Законі України «Про освіту», є розвиток творчих здібностей учнів. Реалізація цього завдання пов'язана в першу чергу з якістю шкільних підручників, задіяння для цього усіх його структурних елементів. Найбільш вагомими серед яких є навчальні тексти та завдання.

Для ефективного виконання підручником своєї розвивальної функції необхідне дотримання ряду вимог. Навчальні тексти мають враховувати психологічні закономірності процесу утворення понять; розвивати здатність міркувати, обґрунтовувати, доводити; орієнтувати на формування інтелектуальних умінь, пов'язаних із саморегуляцією навчально-пізнавальної діяльності; створювати умови для внутрішньої мотивації навчально-пізнавальної діяльності; розвивати творчі здібності, ініціюючи процес народження смислів.

Кількість і якість завдань має бути такою, аби забезпечити учням можливість прояву й розвитку їхніх творчих здібностей.

На основі аналізу підручника з української літератури для учнів 10 класу (профільний рівень) можемо зробити висновок про те, що навчальні тексти в ньому в цілому сприятливі для розвитку творчих здібностей старшокласників. Проте цей підручник недостатньо реалізує розвивальну функцію на рівні навчально-пізнавальних завдань, оскільки їхня кількість та різноманітність не забезпечують умови для ефективного прояву творчих якостей учнів та їхнього розвитку.

Актуальними є подальші дослідження щодо ефективності використання інших компонентів підручника з метою розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання.

## Література

1. И. М. Осмоловская, «Учебники нового поколения: поиск дидактических решений», *Отечественная и зарубежная педагогика*, N 4, С.45–53, 2014.
2. М. А. Холодная, Э. Г. Гельфман, *Развивающие учебные тексты как средство интеллектуального воспитания учащихся*, Москва, Россия: Изд-во «Институт психологии РАН», 2016.
3. Е. П. Ильин, *Психология творчества, креативности, одаренности*, Санкт-Петербург, Россия: Питер, 2009.
4. В. И. Андреев, *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: Основы педагогики творчества*, Казань, Россия: Изд-во Казанского ун-та, 1988.
5. О. В. Слоновська, *Українська література (профільний рівень), підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти*, Київ, Україна: Літера ЛТД, 2018.
6. *Теоретические основы содержания общего среднего образования*, под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера, Москва, Россия: Педагогика, 1983.

## References

1. I. M. Osmolovskaja, "Next Generation Textbooks: A Search for Didactic Solutions", *Otechestvennaja i zarubezhnaja pedagogika*, N 4, S.45–53, 2014. (in Russian).
2. M. A. Holodnaja, E. G. Gel'fman, *Developing educational texts as a means of intellectual education of students*, Moskva, Rossija: Izd-vo "Institut psihologii RAN", 2016. (in Russian).
3. E. P. Il'in, *Psychology of creativity, creativity, giftedness*, Sankt-Peterburg, Rossija: Piter, 2009. (in Russian).
4. V. I. Andreev, *Dialectics of upbringing and self-education of a creative person: Fundamentals of pedagogy of creativity*, Kazan', Rossija: Izd-vo Kazanskogo un-ta, 1988. (in Russian).
5. O. V. Slonjovs'jka, *Ukrainian Literature (profilnyj rivenj)*, pidruchnyk dlja 10 klasu zakladiv zaghaljnoji serednjoji osvity, Kyjiv, Ukrajinia: Litera LTD, 2018. (in Ukrainian).
6. *Theoretical Foundations of the Content of General Secondary Education*, pod red. V. V. Kraevskogo, I. Ja. Lerner, Moskva, Rossija: Pedagogika, 1983. (in Russian).

*Людмила Шелестова, доктор педагогических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела дидактики Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина*

## СОВРЕМЕННЫЙ УЧЕБНИК КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТАРШЕКЛАСНИКОВ В УСЛОВИЯХ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ УЧЕБНИКА ПО УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ)

В статье рассмотрена проблема развития творческих способностей старшеклассников средствами учебника. Сосредоточено внимание на реализации развивающей функции учебника. Выяснены требования к учебному тексту, которые обеспечат возможность творческого развития учащихся. Установлена необходимость систематического выполнения детьми творческих задач с целью эффективного развития у них творческих спо-

собностей. Проаналізовані можливості навчальних текстів і навчальних завдань підручника по українській літературі для учнів 10 класу в розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання.

**Ключевые слова:** підручник; функції підручника; творчі здібності; старшокласники; профільне навчання.

*Liudmyla Shelestova, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher at the Didactics Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

### **MODERN TEXTBOOK AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF HIGH SCHOOL STUDENTS' CREATIVITY IN THE CONDITIONS OF PROFILE EDUCATION (ON THE MATERIAL OF THE TEXTBOOK ON UKRAINIAN LITERATURE)**

In the article, the problem of development of creative abilities of high school students by means of a textbook is considered. It is revealed that one of the important tasks of education is the development of creative abilities of students. The realization of this task is connected with the quality of school textbooks. The focus is on the implementation of the developing textbook function, namely the use of its structural elements for the development of students' creative potential. The most important structural elements of the textbook are texts and tasks.

The requirements for the textbook, which provide the possibility of creative development of students, are determined. Among them: taking into account the psychological patterns of the process of formation of concepts; orientation on the development of ability to reason, justify, prove; orient to the formation of intellectual skills related to the self-regulation of educational and cognitive activity; to create conditions for internal motivation of educational and cognitive activity; to develop creative abilities, initiating the process of birth of meanings.

Texts and tasks on Ukrainian literature for students of the 10th grade (profile level) for the purpose of their correspondence with the purpose of development of creative abilities are analyzed. The basic types of reproductive, partly-search and creative tasks, their focus on the development of students' creative abilities are revealed. It is proved that the number and quality of tasks should be such as to provide students with the opportunity to manifest and develop their creative abilities.

Based on the analysis of the textbook, it was concluded that it insufficiently realizes the development function at the level of educational and cognitive tasks. Prospects of further researches concerning use of other structural components of the textbook for the purpose of development of creative abilities of high school students in the conditions of profile education are outlined.

**Keywords:** textbook; textbook functions; creative abilities; high school students; profile education.